

ДУРН-СЕДКЛАН ӨГХЛÄ

Гал түлчкн кабинетд халун, тагчт. Газа — үвлинär киитн, харнъгъу сө. Салькн күч авад, телеграфин сунъгъиг дуулуад, шуукри гиинäd бääнä. Уулынцд күн үзгдхн, гермүдт гал уга — совхозин күчкөлсчнр кöдлмшинъ хöбн амргъдан ордж. Ганцхн директорин кабинет галта. «Степной» совхозин директор Александр Иванович Медведевин нöбрнъ күрчäхш. Кех кöдлмш дала, тоолх ухалх кергтä. Партбюрон сеглätр Исай Манджиевич бääсн болхла — сән болх билä — хöбнä отармуд тötäлдж хäläхär йовдж одла, ирäd уга.

— Маршкаев тал одх кергтä, — гидж директор шиинднä, — дөнъ болх, тер малч чадх...

Октябрин серүн öрүн директорин «Победа» адгъдж селәнäс гарад, нарин тарх үзг темцв.

Удсн уга, Сал голин амнд гермүд үзгдв. Эн Маршкаев Лиджин үвлжн. Александр Иванович машинäсн гарад, тötäлнъгдән шинджлдж хäläв. Малин базас, баахн ургъцта, дундин наста залу гарч ирв.

Директор гаран öгäд медлн:

— Лиджи Маршкаевич, би чам тал кергтä ирүв.

— Сән гиичнр герин эзид байр, Келти, сонъсий...

— Йовад мал, геричн хäläй.

Голин амар бүрүс иддж йовна. Эдниг үзкäd, директорин нүдн хансн байрлсн «ини болхинь медлäv» гисн хäläцтä:

— 350 килограмм дун уга татх. «Советская Балмыкия» газетд Омельченко чамд ю бичсиг умшвч?

— Умшлав. Чикär бичдж. Болв намат күцдж чадшго.

Директор юм тоолсн бääдл гарад, керсү нүдär хäläчкäd:

— Малинчн чинән ямаран? — гив.

— Чинән? Гем уга. Дундинär авхла, нег толгъад öдрин 1400 грамм.

Директор гентки, адгъмта бääдлätгъär:

— Чамас нег юм сурхар бääнäv, — тидж келв.

— Суртн...

Тиигälән гарчкад суугъад, тәмк татгъав.

— Сән öдр öбрддж йовна. Ноябрин 7 күртл мах орулдж öгх джилä зурагъан күпälä — сән болх билä.

— Кедү дутджана?

— Дала юмн уга, 20 тонн.

— Тегäd юн дутт болджахм? Мана бүрүс сән чинätä. Манъгъдур чигн öгх 60 бүрү бääнä.

— Ханджанав. Йир сән. Чини малд иткджалв. Сәәнär кöдлгчн дакад нег ханджанав, — гичкäd Александр Иванович малчин гар атхдж медлчкäd, машиндән суув.

Малин хошас зöвär гарчкад, шофертән;

— Ик сән юм кеджәнävдн, — тидж келв.

Шофер ю тоолджахинь, ю кехär бääхинь меди уга, толгъачурн хäläнä, тернь дакдж үг келсн уга.

— «Ик сән юм кеджәнävдн» — гидж директор чик келв. Мана республикин селәнä эдл-ахун министрств «Степной» совхозд шуд мал öккх зура öглä. Совхозин теегин идг сән, малин тонь чигн олн. Сән үс öгдт тохмта үкрмүд бәрäд, эдн малас ганцхн мах биш — үс, тос, авч, чадхмн. Уүнäс ик олз государствд орх, совхозин күчкөлсчнр чигн кимд үстä болх.

— Чадх зöвтävдн, — гидж гентки директор тоолдж йовснасн келäд.

— Пюрвеевин гуртас авн эклхмн, ан тоолврта, ухата күн, — гив.

Пюрвеев Василий — нертä малч. Икär шундж джилин туршар кöдлв. 1958 джилд гарсн 230 бүрүнъ ода 18 сарта. Цутъар нети мет öндр ургъцта, таргън-цадхлнъ.

Директорт эднән үзүлдж йовад малч ик байртагъар:

— Хäläлтн, ямаран үкрмүд болх кедү үс öгх! — гидж келв.

Бүрүс сән, келäд, керг уга. Директор бас байрлв.

— Сән үкрмүд болхн лавта. Ода эднән ум сәәнär хäläлтн. Тана хош деер үснä ферм гаргъхмн. Малин үс олэл уга үрәсн болх. Устä үкрмүд бәрхмн.

Ода Александр Иванович дакад нег күүнлä харгъх кергтä. Тернь — хöбч Борлыков Мутл. Эн хöбч эн джил 100 хöбн болгънас 123 хургъ öскдж авла. Бас зүткдж кöдлдг күн. Увлä гарсн хургъднъ ода 30—33 килограмм татна.

Одахн совхоз трозненск тохмта хöд хуулдж авла.

Эн хöд Мутлин отарла ниилүлгдлä.

— Мутл ямаран бääнäч? — гидж директор мөндлв.

— Гем уга. Äмтнäs му биш. Искусственн көг тавлгъан эклчквдн — гидж хöбч хәрү öгв.

Эднä öбр бääсн, искусственин көг тавлгъ гардджах Полина Борлыкова келв:

— Увлäдн 100 хөн болгънас багъ гихдән 130 хургъ авхар седжәнävдн. Хöд таргън, кесгн икрлхн лавта.

Александр Иванович, Полинит öк-äрлäд даларнъ ташчкад:

— Сән, сән, йир сән улст. Таднит келсн үгдән күрхитн иткджәнäv. Не, йовдж зöбритн хäläй, — болв.

Кошар, базмудн дигтä-тагта, дулан. Иоста эздүд кöдлджähн медгднä. Öвсн чигн күрхмн. Нүдн байрлана, зүркн ханна.

Директор икär юм тоолсн бääдл

гарад бääхлä, хöбч алнъ болад, сурна:

— Мана кöдлмш, бääдл таастдджähшир?

— Уга, тана кöдлмш — үлгүр болм. Мини тоолвр талдан — 40 центнер ноосн күрчäхш, энүг öгчкхлä — джилä зура күчх билä. Хöбч байрта бääдлätгъär келв.

— Мана хöбдт ут нооста хöд дала. Кестинь киргъдж болхмн. Кошар дулан. Юн гидж саннат?

— Юн гих билäv? Зöв! Ханджанав! Чамаг дөнъ болхичн медлäv. Иоста хöбчнр! Государственн олна ухатгъар кöдлдг улст.

Александр Иванович хöбчнрлä медлäд, машиндән суув. Теегин джöблн хаалгъар машин джирлэд, хурдндан орв.

Александр Иванович ик байрта, сән кöдлдг äмтстä ямаран чигн зура күцäдж болхиг, долан джилин хöбн совхознъ ямаран болхиг, ягъдж эн ик кöдлмш кехин тускар тоолв. Юсаянвчн, ямаран кöдлмшин тускар тоолвчн, нүдндн Маршкаев Лидж, Пюрвеев Василий, Борлыков Мутл, Полина, парторт Исай Манджиевич Оконов, нань читн совхозин күчкөлсчнр үзгднä. Оларн ю болв чигн кедж болхмн. Олн — чидл. Одахн күртл Мушан боодг усн уга бузр, керг уга билä. Ода олн чидлärн цеврлäd, ик ус о р у л ч к в. Эн боодт ямаран ик у с н бääнä? Ода үүнд 6000 нугъсн усчнa, иргчдән болхла 300 минъгън нугъсн бääхмн.

Совхозд цуг чидлән, уха-седклән öгäд кöдлдг кедү äмтн бääнä! Эднä то джил ирвäs öсäd йовна.

Эдн ямаран чигн кöдлмш, даалгъвр күцäхн лавта.

Н. ПОПОВ.
Н. ТИМАШОВ.